

Sundbyberg 20260615

Diarienummer: S2026/00444

Vår referens: Hanna Sejlitz

Mottagare:

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia:

s.sf@regeringskansliet.se

Remissvar: En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan Ds 2026:4

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 53 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Inledning

Försäkringskassan är en central del av de offentliga trygghetssystemen och för många individer med funktionsnedsättning är myndigheten helt avgörande för försörjning och möjligheten till ett självständigt liv. Kontakten med myndigheten kan vara omfattande och sträcka sig över hela livet.

Det förslag som nu presenteras markerar en oroande förskjutning av myndighetens roll och en rollkonflikt - från att vara en stödjande aktör till att bli en kontrollerande och brottsbekämpande instans, vilket riskerar att urholka samhällskontraktet och förtroendet för socialförsäkringssystemet.

Mot denna bakgrund delar vi målsättningen om att motverka välfärdsbrottslighet, men vi ställer oss skarpt avvisande till förslaget

att Försäkringskassan ska tilldelas en brottsbekämpande roll. Att integrera en utpräglad kontrollroll i en myndighet vars främsta uppdrag är att ge stöd riskerar att fundamentalt skada förtroendet för hela välfärdssystemet.

Att införa repressiva åtgärder baserat på ett "strikt ansvar" för individen – utan krav på uppsåt eller oaktsamhet – är rättsosäkert. Särskilt kritiskt blir detta när staten samtidigt brister i sitt eget ansvar att erbjuda tillgängliga och begripliga system. Vi ser med stor oro på hur repressiva förslag premieras framför nödvändiga förbättringar. Istället för att utöka Försäkringskassans roll till att även omfatta brottsbekämpning bör myndighetens fokus ligga på att skapa tillgängliga system som gör det lätt för den enskilde att göra rätt från början.

Se även Funktionsrätt Sveriges¹ och FUB:s remissvar² på utredningens tidigare delbetänkanden.

Från systemfel till individens skuld

Förslag i tidigare delbetänkanden innebär att enskilda kan påföras ekonomiska sanktioner även för misstag som har sin grund i komplexa regelverk och bristande stöd till individen, med hänvisning till "strikt ansvar". Detta är djupt problematiskt, särskilt mot bakgrund av att Riksrevisionen^{3 4} har riktat kritik mot Försäkringskassans bristande serviceskyldighet och förmåga att anpassa information för försäkrade med särskilda behov, samtidigt som Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)⁵ har påvisat allvarliga rättsliga brister i myndighetens återkravshandläggning. ISF:s granskning visar bland annat att beslut ofta saknar rättslig underbyggnad och tydlig motivering, vilket gör det nästintill omöjligt för den enskilde att förstå beslutet eller att försvara sig mot felaktiga krav. När staten brister i sitt ansvar att motivera sina beslut eller utreda ärenden rättssäkert riskerar det att undergräva

¹ [Funktionsrätt Sveriges remissvar 2025:26](#)

² [FUB remissvar ds 2025:8](#)

³ [Ändrade förhållanden – ineffektiv hantering i socialförsäkringen](#) (RiR 2026:4)

⁴ [Riksrevisionen-slar-larm-for-svart-att-anmala-hos-forsakringskassan/](#), Heja Olika

⁵ [Rättsliga brister i återkrav? - Inspektionen för socialförsäkringen](#) (ISF 2024:8)

förtroendet för välfärdssystemet. Dessutom drabbar indragna förmåner även barn eller närstående på ett sätt som är oskäligt⁶.

Utredningen adresserar inte hur bristen på universell utformning i myndighetens digitala och administrativa system kan driva fram felaktigheter i användarens uppgiftslämning. Enligt artiklarna 5 (icke-diskriminering) och 9 (tillgänglighet) i

Funktionsrättskonventionen är staten skyldig att vidta skäliga anpassningar och enligt DOS-lagen (2018:1937)⁷ ska myndighetens digitala tjänster vara tillgängliga. Att införa administrativa sanktioner i ett system som inte lever upp till tillgänglighetskraven, bland annat, är oproportionerligt och strider mot Funktionsrättskonventionens grundprinciper.

Att regeringen dessutom avfärdar Riksrevisionens rekommendation om direktåtkomst till Skatteverkets uppgifter⁸, samtidigt som man efterfrågar en ny kontrollapparat, skapar en paradox. Istället för att prioritera en resurskrävande brottsbekämpande organisation bör myndigheten realisera de förenklingar som efterfrågats och prioritera sitt eget ansvar att hämta tillgänglig information. Många av våra medlemmar vittnar om att det är svårt att förstå regelverket och överblicka informationsplikten. Felaktiga uppgifter behöver därför inte handla om avsiktligt fusk, utan kan vara en direkt följd av funktionsnedsättning eller otillgänglig information. Så länge myndigheten brister i sin serviceskyldighet riskerar en brottsbekämpande roll att drabba individer vars misstag beror på systemets komplexitet. Vi vänder oss därför starkt emot att statliga systemfel omvandlas till individuella skuldbördor, vilket i förlängningen kan leda till osäkerhet, rädsla, ökad skuldsättning och försämrad hälsa. Genom att implementera universell utformning i Försäkringskassans digitala och administrativa system och fokusera på proaktiv vägledning kan myndigheten undvika att fel uppstår och skapa optimala förutsättningar för alla användare.

⁶ [Funktionsrätt-Sverige-remissvar-Ett-starkt-och-samlat-skydd-av-valfardssystemen SOU-2023_52](#)

⁷ <https://www.digg.se/webbriktlinjer/lagar-och-krav/dos-lagen-och-diggs-foreskrifter>

⁸ [Riksrevisionens rapport om Försäkringskassan och Pensionsmyndighetens hantering av ändrade förhållanden](#)

Rättssäkerhet i brottsbekämpande miljö

Förvaltningslagen (FL) innehåller fundamentala mekanismer för att säkerställa kommunikation, begriplighet och stöd, däribland rätten till tolk och översättning (13 §) och ombud (14 §). Utredningens förslag att undanta Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet från dessa bestämmelser samtidigt som den inte ska omfattas av Brottsmålsbalken och inte heller nämns i den föreslagna lagen om Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet, lämnar en kritisk fråga obesvarad: Vilka specifika bestämmelser ska ersätta dessa rättssäkerhetsgarantier? Finns det en risk för att en rättsosäker gråzon skapas där individen lämnas utan dessa skyddsmekanismer? Att exkludera sådana skydd i en verksamhet med befogenhet att använda tvångsmedel, såsom husrannsakan och kroppsbesiktning, är oförenligt med en rättssäker process. Det är oacceptabelt om rättssäkerheten ska variera beroende på om en förundersökning formellt inletts eller om myndigheten agerar i ett så kallat "förebyggande" skede.

För Funktionsrätt Sverige är det en absolut förutsättning att brottsbekämpning aldrig sker på bekostnad av grundläggande mänskliga rättigheter eller rättssäkerhetsprinciper. Om Försäkringskassan tilldelas polisliknande befogenheter krävs en motsvarande förstärkt skyldighet att garantera att varje individ, oavsett funktionsförmåga, har en reell möjlighet att förstå, göra sig förstådd och bemöta myndighetens agerande. Vi betonar även vikten av en oberoende tillsynsfunktion för att säkerställa att Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet inte leder till diskriminerande eller godtyckliga metoder mot personer med funktionsnedsättning. Om förslaget trots vår kritik genomförs vill vi se:

- **En tydlig lagreglering** där myndigheten uttryckligen åläggs en skyldighet att tillhandahålla tolkning, kommunikationsstöd och rätt till ombud även inom den brottsbekämpande verksamheten
- **Att all viktig information** anpassas till den enskildes individuella förutsättningar.

- **En fördjupad konsekvensanalys** med en genomlysning av hur förslaget påverkar personer med funktionsnedsättning, till exempel huruvida denna grupp drabbas oproporionerligt hårt av exempelvis tvångsbefogenheter på grund av svårigheter att kommunicera och föra sin talan.

Tillgång till rättvisa

I komplexa välfärdssystem är maktbalansen mellan en enskild individ och myndigheter djupt asymmetrisk. Rapporter visar på en "ombudsfordel" där enskilda utan juridiskt stöd står nästintill chanslösa mot myndigheter i förvaltningsdomstolarna⁹. Den enskilde saknar ofta såväl ekonomiska medel som kognitiv ork att bemöta felaktiga myndighetsbeslut när motparten förfogar över statens resurser¹⁰. Särskilt stötande är när individen tvingas betala även när en myndighet gjort fel¹¹.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har upprepade gånger kritiserat Sverige för att processuella anpassningar är otillräckliga och att rättshjälpssystemet inte tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning¹². Detta skapar direkta ekonomiska och praktiska hinder för att anlita rättsliga ombud. Utan tillgång till juridiskt biträde blir möjligheten att ifrågasätta ett beslut eller begära nedsättning av en avgift i praktiken svåråtkomlig för stora delar av vår målgrupp, vilket underminerar rättssäkerheten för individer som välfärdssystemet är till för att skydda.

Att addera en brottsbekämpande roll till en myndighet där den enskilde redan idag saknar tillräckligt stöd är att bygga vidare på en skev struktur, och riskerar att överskugga myndighetens grundläggande stödjande uppdrag. För att stärka rättssäkerheten bör fokus ligga på att bygga ut det proaktiva stödet via telefon, chatt, och tydlig vägledning som är anpassat för individen. Vår erfarenhet är

⁹ [Chanslös mot myndigheterna](#), Centrum för rättvisa, 2025

¹⁰ [Behov av ombud?](#), Göteborgs universitet, 2024

¹¹ [Även när staten gjort fel måste du betala](#), Norrköpings tidningar, 2025

¹² [Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport](#) (FN 2024)

att dagens stöd brister i både tillgänglighet och i kvalitet. Proaktiv vägledning är den mest effektiva metoden för att minska fel, snarare än repressiva åtgärder.

Risk för förändrad handläggningskultur

Utöver de rättsliga invändningar och brister i tillgänglighet som vi redogjort för ovan, ser vi en betydande risk att utredningens förslag i grunden förändrar relationen mellan individ och myndighet. När Försäkringskassan ges i uppdrag att bedriva brottsbekämpning riskerar kontakten att präglas av misstänksamhet. Även om den brottsbekämpande verksamheten organisatoriskt avgränsas, finns en uppenbar risk för en förskjutning av myndighetskulturen från en stödjande och serviceinriktad ansats till en kontrollorienterad sådan.

Utredningens bedömning att konsekvenserna för kommunerna är begränsade. Den förbiser att ökade sanktionsavgifter på ekonomiskt utsatta grupper kan medföra ökade kostnader för kommunernas försörjningsstöd. Dessutom riskerar en myndighetskultur med starkt fokus på kontroll och sanktioner att skapa en rädsla hos enskilda, vilket kan leda till underutnyttjande av socialförsäkringen om individer avstår från att söka förmåner de har rätt till för att undvika myndighetens fokus.

Försäkringskassan bör därför ges ett tydligare uppdrag att prioritera förebyggande arbete samt att systematiskt utveckla handläggarnas kunskap om hur olika funktionsnedsättningar påverkar individen och dess interaktion med myndigheten.

Avslutning

Funktionsrätt Sverige anser att promemorian i otillräcklig grad analyserar hur förslagen påverkar personer med funktionsnedsättning. Vi vill därför understryka vikten av att konsekvensanalysen uppdateras och genomförs i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Funktionsrättskonventionen, särskilt avseende tillgänglighet, rättssäkerhet och likhet inför lagen.

Funktionsrätt Sverige uppmanar regeringen att prioritera proaktivitet och förebyggande arbete framför en ny brottsbekämpande organisation. Genom att investera i tillgängliga

system flyttas fokus till att skapa optimala förutsättningar för alla användare. Detta stärker tilliten och värnar den rättssäkerhet som är en grundbult i ett demokratiskt samhälle och i enlighet med Sveriges åtaganden enligt FN:s funktionsrättskonvention.

Försäkringskassans uppdrag bör fokuseras på förebyggande arbete kombinerat med en ökad kompetens om hur olika funktionsnedsättningar påverkar individen.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Nicklas Mårtensson', with a long horizontal flourish extending to the right.

Nicklas Mårtensson
Ordförande